

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
А288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
А288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.),
І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Гансецька В. В.

асистентка кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидатка юридичних наук

**ЗАКОНОПРОЄКТ № 12320: БАЛАНС МІЖ ЗАХИСТОМ
АДВОКАТІВ І СВОБОДОЮ СЛОВА**

Ототожнення адвоката з його клієнтом становить серйозну загрозу для реалізації засадничих принципів правосуддя та функціонування адвокатури як незалежного інституту громадянського суспільства. Відповідно до конституційних та міжнародно-правових зобов'язань, держава має забезпечити кожному право на захист у кримінальному провадженні. Однак у суспільній свідомості, а подекуди й серед учасників судового процесу, адвокат, який здійснює захист підозрюваного або обвинуваченого, часто сприймається не як незалежний професійний суб'єкт, що виконує конституційну функцію, а як «співучасник» свого клієнта.

Подібна хибна інтерпретація ролі захисника породила низку негативних явищ, які отримали широкий розголос у медіа та правозахисному середовищі. Зокрема, мали місце факти публічного таврування адвокатів у ЗМІ та соціальних мережах із використанням термінів на кшталт «зрадник», що є прямим проявом стигматизації професії. У практиці також фіксувалися випадки перешкоджання доступу адвокатів до клієнтів у територіальних центрах комплектування, а в окремих ситуаціях навіть застосування фізичного насильства щодо адвокатів. Такі дії не лише принижують авторитет адвокатури, а й прямо порушують гарантії, закріплені в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також у міжнародних стандартах захисту професії.

Відповідно до ст. 397 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність повинна наставати за будь-які форми перешкоджання законній діяльності захисника. Проте на практиці реалізація цієї норми є вкрай неефективною. Органи досудового розслідування та прокуратура рідко вбачають у подібних фактах склад злочину, що фактично нівелює захисний потенціал кримінально-правових норм.

У своїй практиці ЄСПЛ послідовно підкреслює, що адвокат, виконуючи функцію захисника, діє не від власного імені та не поділяє позицію клієнта, а реалізує конституційне право на правову допомогу (рішення у справі *Morice v. France*) [1]. Суд наголошує, що будь-які прояви тиску, переслідування чи покарання адвоката за його процесуальну діяльність несумісні з гарантіями ст. 6 та ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

16 липня 2025 року Верховна Рада України ухвалила законопроект № 12320, яким передбачено два ключові блоки новел, а саме запровадження адміністративної відповідальності за ототожнення адвоката з клієнтом та внесення змін до статті 397 КК України з метою конкретизації ознак втручання в діяльність захисника [2].

Однак запропоноване визначення терміна «ототожнення» має надмірно широкий та розмитий характер, що викликає серйозні сумніви з точки зору дотримання принципу правової визначеності — одного з ключових принципів верховенства права. Чинна редакція законопроекту створює ризики довільного застосування, а саме занадто широке визначення «ототожнення» може спричинити обмеження свободи висвітлення судових процесів журналістами та призвести до самоцензури у медійному середовищі. Це, у свою чергу, становить потенційну загрозу для здійснення громадського контролю та відкритості правосуддя, що є базовими цінностями демократичної держави.

Мета законопроекту — посилення захисту адвокатів від неправомірного тиску, є обґрунтованою та актуальною, проте обрані законодавчі інструменти несуть у собі небезпеку порушення балансу між гарантіями незалежності адвокатської діяльності та свободою вираження поглядів. Цей баланс закріплений як у практиці ЄСПЛ, так і у положеннях нової Конвенції Ради Європи про захист юридичної професії (2025), що вже стала орієнтиром для країн-членів у формуванні національного законодавства [3].

Українська редакція статті КУпАП, яка вводиться законопроектом № 12320, відчутно відходить від усталених міжнародних стандартів регулювання, створюючи потенційну загрозу виникнення так званого «охолоджувального ефекту». Йдеться про ситуацію, коли журналісти, представники громадянського суспільства або учасники публічних дискусій утримуються від висвітлення резонансних процесів, остерігаючись притягнення до адміністративної відповідальності. Така тенденція безпосередньо загрожує свободі слова, праву суспільства на отримання інформації та ефективному здійсненню громадського контролю над судочинством.

З огляду на це, ухвалений законопроект № 12320, безумовно, можна розглядати як важливий політико-правовий сигнал про прагнення держави посилити гарантії адвокатської діяльності та забезпечити додатковий захист від суспільного чи політичного тиску. Надмірно широке і нечітке визначення «ототожнення» створює простір для свавільного та нерівномірного застосування, що прямо суперечить доктрині правової держави.

Проблема ототожнення адвоката з клієнтом повинна вирішуватися передусім через належне застосування кримінального законодавства, передбаченого ст. 397 КК України, а не шляхом запроваджен-

ня адміністративних санкцій із невизначеним предметом правового регулювання. Крім того, українське законодавство потребує комплексної адаптації до положень Конвенції Ради Європи про захист юридичної професії (2025), з урахуванням положень пояснювального звіту, де прямо вказується на необхідність балансу між захистом адвокатів і свободою вираження поглядів.

Вирішення окресленої проблеми не може бути досягнуте точковими змінами до КУпАП чи КК України. Необхідна системна реформа адвокатури, що охоплюватиме як вдосконалення законодавчої бази, так і зміну правозастосовної практики, забезпечення ефективного розслідування випадків тиску та нападів на адвокатів, формування нової культури взаємодії між адвокатурою і державою.

Список використаної літератури

1. European Court of Human Rights. *HUDOC — Case «001–204512»*. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{ %22itemid %22:\[%22001–204512 %22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001–204512%22]}) (дата звернення: 1.10.2025).
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності». URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennia-zmin-do-kodeksu-ukrayiny-pro-administrativni-pravoporushennia-kryminalnoho-ta-kryminalnoho-protseusualnoho-kodeksiv-ukrayiny-shchodo-zabezpechennia-dotryma> (дата звернення: 2.10.2025).
3. Конвенція Ради Європи про захист професії адвоката. *Вебсайт НААУ*. URL: <https://unba.org.ua/news/10046-konvenciya-radi-evropi-pro-zahist-profesii-advokata-tekst-ukrains-koyu.html> (дата звернення: 2.10.2025).